

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ד

(הנחה בלתי מוגה)

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר אנכי הוי' אלקיך גו'.¹ ואיתא בלקו"ת² שביאור מלת האלה הוא הוראה על דבר הנראה ונגלה באתגליי אור', כי תכלית נתינת התורה כדי להיות גילוי אור א"ס ב"ה ממש כו' המלוּבש בתורה כו' להיות גילוי זה למטה בדברים גשמיים דוקא. וזהו וידבר אלקים את כל הדברים האלה כדי לאמר אנכי הוי' אלקיך, דהיינו להיות אנכי הוא מהותו ועצמותו ית' ממש בבחי' גילוי כו'. ויש להוסיף, שזהו גם מ"ש³ וכל העם רואים את הקולות גו', שבוה מודגש ענין הגילוי דוקא. וצריך להבין, דלכאורה, בנוגע להגילוי דתורה, את כל הדברים האלה, אמרו חז"ל⁴ נובלות חכמה שלמעלה תורה, שאין זה אלא מה שנובל מבחי' החכמה העליונה בלבד⁵, שלכאורה אין זה הגילוי דאנכי, מהותו ועצמותו ית' ממש. ולאידך גיסא אינו מובן אמרם ז"ל שהתורה אינה אלא נובלות חכמה בלבד, דהא כתיב⁶ ואהי' אצלו אמון גו' שעשועים גו' לפניו גו' ושעשועי את בני אדם, היינו, שהתורה היא אצלו דייקא, דקאי על מהותו ועצמותו ית', ובאופן כזה נמשכת ובאה למטה לבני אדם (ושעשועי את בני אדם), היינו, שגם לאחר ששנמסכה למטה הרי היא שעשועים של הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולא נובלות חכמה שלמעלה בלבד⁷.

(ב) **והנה** באגה"ק⁸ ד"ה דוד זמירות קרית להו, בביאור הא דאמרו חז"ל⁹ שנענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות, באמרו זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי¹⁰, מחלק בין מארז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה למ"ש ואהי' אצלו גו' שעשועים גו', שהם ב' דרגות דאחור ופנים, כי התורה ניתנה בבחי' פנים ואחור, כדכתיב¹¹ במגילה עפה

(7) ראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות משא הארון בכתף (דרמ"צ מ, ב ואילך).
 (8) קו"א קט, א ואילך.
 (9) סוטה לה, סע"א.
 (10) תהלים קיט, נד.
 (11) ראה זכרי' ה, א"ב. יחזקאל ב, ט"ו"ד. עירובין כא, א.

(1) יתרו כ, א"ב.
 (2) במדבר טו, ג ואילך.
 (3) יתרו כ, טו.
 (4) ב"ר פי"ז, ה.
 (5) ראה גם תניא אגה"ק ס"ט.
 (6) משלי ח, ל"א.

דזכרתי והיא כתובה פנים ואחור. והיינו, שיש בחי' אחוריים של עומק המחשבה, שבבחינה זו מעלת התורה היא שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה (שזוהי דרגת התורה השייכת לעולמות), ועל זה אמרו נובלות חכמה שלמעלה תורה. ויש בחי' פנימית שבעומק שהוא פנימיות התורה שהיא מיוחדת לגמרי באור א"ס ב"ה, שלגבי כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש, ועל זה נאמר ואהי' אצלו גו' שעשועים גו', שבבחי' פנימיותה אינה אלא שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה כו'. אמנם, מזה שנענש דוד על זה ששיבח את התורה במעלה שמבחי' אחוריים (ולא במעלה שמבחי' פנימיותה) בשעה שהוצרך לדרגת התורה כפי ששייכת לעולמות (כדלקמן), שהיא מבחי' אחוריים, מוכח, שגם בדרגת התורה כפי ששייכת לעולמות, בחי' אחוריים, ישנה גם בחי' הפנימיות, ולכן, גם בשעה שהוצרך דוד לדרגת התורה כפי ששייכת לעולמות, הי' לו לשבחה בבחי' פנימיותה, וכששיבח בבחי' אחוריים בלבד, נענש בשכחה (שנעלם ממנו לפי שעה מ"ש¹² עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו) הבאה מן בחי' אחוריים.

והענין בזה¹³, דהנה, השבח שהי' דוד משתבח במעלת התורה באמרו זמירות היו לי חקיך, זמירות דייקא, הוא בבחי' החיצוניות שבתורה, שהו"ע הרצון שהוא בחי' חיצוניות לגבי התענוג. וזהו"ע הזמירות, שהוא כמו זמר וניגון שמצד עריכותו מנגנו וחוזר ומנגנו כמה פעמים ויתענג בו כל פעם כמקודם, וכך התענג דוד בהרצון העליון שבכל מצוה ומצוה (חוקיך דייקא, שזהו עיקר ענין המצוות שהם גזירת מלך, לפי שכך הוא רצונו ית'), דאף שהרצון הוא בכל המצוות בשוה, מ"מ חוזר ומתענג בזה כמו זמר וניגון נפלא שמנגנים אותו כמה פעמים. וזאת היתה שמחת דוד המלך ע"ה שהי' מזמר ומרנן לשמח לבו בעת צרתו, באמרו זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי, שבחי' הרצון שבתורה הוא למעלה מכל העולמות וכל העולמות בטלים נגדו. דהנה נודע שכל חיות וקיום העולמות תלוי בדקדוק אחד מדקדוקי התורה, וכמו בענין הקרבנות, שכל¹⁴ החי עולה לה' ע"י הקרבת בהמה אחת, וכל הצומח ע"י עשרון סלת אחד בלול בשמן כו' (ועד"ז בנוגע למין האדם, שעולה ע"י האדם המקריב כו'¹⁵), הנה כל זה הוא רק כאשר הקרבן נעשה ע"פ גזירת

(12) נשא ז, ט.

(14) תניא פל"ד.

(13) ראה תניא ודרמ"צ שם. תו"א מקץ

(15) ראה ע"ח שער נ (שער קיצור אבי"ע)

לב, א. לקו"ת במדבר יח, א. וראה גם המשך ספ"ב. של"ה חלק תושב"כ שלח, א. ועוד.

תער"ב ח"א פקע"א.

התורה, אבל כאשר התורה פוסקת שאין הקרבן כשר ח"ו, אזי בטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם כו'. ובוזה הי' דוד משמח נפשו בעת צרתו, שהי' לא טוב לו בגשמיות (בבית מגורי, כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם¹⁶), עי"ז שהתבונן שכל ריבוי העולמות וכל צבאם, מה רבו מעשיך ה'¹⁷ ומה גדלו מעשיך ה'¹⁸, תלויים בדקדוק א' מדקדוקי תורה, שבדקדוק קל עולים כל העולמות ומקבלים חיותם ושפעם או להיפך ח"ו, ובמילא אין העולמות תופסים מקום כלל לגבי התורה, ועי"ז נעשה גם אצלו כן, שהענינים דבית מגורי לא היו תופסים מקום כלל לגבי שמחתו בעסק התורה, במכ"ש וק"ו מזה שכל העולמות כולם אינם כדאי בשביל התורה. ועוד ענין בזה שהי' דוד משתבח במעלת התורה שכל העולמות בטלים כנגדה, שע"ז בטלו השונאים שהי' יגור מפניהם¹⁹, כמבואר בתו"א²⁰ שהוצרך דוד לכך לפי שעה, בבית מגורי, שהיו שונאין לו, לפי שאין הדינים נמתקין אלא בשרשם²¹, דהיינו בשרש התהוות העולמות כו' להתענג ולשמוח בחלקו אשר הוא ממשך בתורתו לקיום וחיות העולמות, שע"ז ממילא יתבטלו כל המונעים, מאחר שמקבלים חיותם ממנה והם בטלים לגבה כו', וזו היא העצה שיעצו חז"ל²² השכם והערב עליהן לבית המדרש והם כלין מאליהן, דהיינו שיהא בבחי' עליהן, מעלה מעלה וגבוה מהם, דהיינו בבחי' עסק התורה שהיא גבוה ונעלה מאד שהיא מקור חיותם, ולכן הם כלין ומתבטלים מאליהן כו'.

אמנם אף שבענין זה השתבח דוד בהיותו בעולם דלמטה בעת צרתו, שאז הוצרך לפעול על עצמו שהענינים הגשמיים לא יהיו תופסים מקום אצלו, וגם שע"ז יתבטלו כל המונעים כו' (כנ"ל), והרי ענין זה שייך לבחי' אחוריים וחיצוניות דוקא, שלגבי מדריגה זו תופס מקום האור והחיות של העולמות²³, ובמילא יש מקום לשבח בתהלת חיות כל העולמות שבטלים לגבי דקדוק א' ממנה, מ"מ נענש על זה כו'. ועכצ"ל, שגם בבחי' אחוריים שבתורה, יש גם הפנימיות שאין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות מאחר דלא ממש חשיבי, ואינה אלא שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשתעשע בה, כמ"ש ואהי' אצלו שעשועים, אצלו דוקא. וצריך להבין איך יתאימו ב' הענינים, שבחי'

(20) מקץ שם.

(16) פרש"י סוטה שם.

(21) ראה פנ"ח שער השופר פ"א. תניא

(17) תהלים קד, כד.

פל"א.

(18) שם צב, יו"ד.

(22) גיטין ז, א.

(19) ראה גם המשך תערי"ב שם. תו"מ

(23) ראה המשך תערי"ב שם פקע"ג.

סה"מ תמוז ע' יד.

אחוריים של עומק המחשבה הו"ע נובלות חכמה שלמעלה תורה, וביחד עם זה, יש בבחי' זו גם הפנימית שבעומק שהיא שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה, ואהי' אצלו גו' שעשועים, אצלו דוקא.

ג) ויוכן ע"פ המבואר בהמאמר ד"ה ואהי' אצלו אמון וגו' שנאמר לפני חמשים שנה²⁴, דבפסוק זה חשיב חמשה ענינים בתורה. הא', ואהי' אצלו אמון, הב', ואהי' שעשועים יום יום, הג', משחקת לפניו בכל עת, הד', משחקת בתבל ארצו, והה', ושעשועי את בני אדם. והוא מאמר התורה על עצמה כמו שהיא בהה' מדריגות דכתר חו"ב ז"א ומלכות, עד שירדה לבי"ע. דמ"ש ואהי' אצלו אמון קאי על התורה כמו שהיא בכתר, ואהי' שעשועים יום יום הוא חו"ב, משחקת לפניו בכל עת קאי על ז"א, משחקת בתבל ארצו קאי על מלכות, ושעשועי את בני אדם היינו כמו שירדה לבי"ע. ובכל ה' המדריגות ישנו ענין התענוג, אלא שמ"ש ואהי' אצלו אמון זהו כמו שהתורה היא בבחי' שעשועים העצמיים דא"ס, בחי' שעשועי המלך בעצמותו, וד' המדריגות הן בבחי' המשכות והארות התענוג. אמנם, בכל מדריגות אלו נמשך בחי' שעשועים העצמיים דואהי' אצלו אמון.

ד) וביאור הענין בפרטיות יותר²⁵, הנה, מ"ש ואהי' אצלו אמון, כפירוש רש"י גדילה אצלו, מלשון האמונים עלי תולע²⁶, וכמו כאשר²⁷ ישא האומן את היונק²⁸, קאי על התורה כפי שהיא בהעלם אצלו, היינו, במהותו ועצמותו של המאציל ב"ה. ובלשון הקבלה היינו בחי' החכמה כפי שהיא כלולה בכתר שנסתר ונעלם עדיין, שעז"נ²⁹ החכמה מאין תמצא, דקאי על האין שבכתר, שנקרא חכמה שבכתר או חכמה סתימאה. וזהו ואהי' אצלו אמון, אצלו דייקא, לשון נסתר, ונקרא אמון שפירושו גם מופלא ומכוסה³⁰, שזהו מצד ההעלם בבחי' הכתר, ועד להעלם בעצמות המאציל כו'. ואח"כ נסעה התורה וירדה כו'³¹, שיוצאת מן ההעלם שבכתר ונמשכת ומתפשטת בבחי' חכמה ובינה דאצילות, ושם אינה בבחי' הסתר והעלם כ"כ כמו שהיתה כלולה בכתר, דאף שחו"ב

דחגה"ש תשי"א (סה"מ תשי"א ע' צא ואילך).

(26) איכה ד, ה.

(27) בעלותך יא, יב.

(28) פי' ראב"ע.

(29) איוב כח, יב.

(30) תקו"ז תמ"ב (פא, ב).

(31) ראה תניא פי"ד (ח, ב).

(24) ש"פ במדבר, ערב חג השבועות, תרד"ע (המשך תער"ב שם ע' תסא ואילך). וראה גם שם פקפ"ג.

(25) בהבא לקמן — ראה סה"מ תרס"ה ע' עג ואילך. וראה גם סה"מ תקס"ה ח"א ע' תקו ואילך. ועם הגהות כו' — אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תשו ואילך. ד"ה אלפיים שנה דיום ב'

נקראים עלמין סתימין³², וכמ"ש הנסתרות להוי' אלקיננו³³, ה"ז רק לגבי הבחינות שלמטה מהם, משא"כ לגבי ההעלם דכתר, הרי חו"ב הם בחי' גילוי. ועז"נ ואהי' שעשועים יום יום, יום קאי על חו"ב שנקראים תרין יומין³⁴, ויום הוא בחי' גילוי, וקאי על דרגת התורה כפי שבאה מההעלם דכתר לידי גילוי בחו"ב, ששם הוא ראשית התגלות התענוג, שהו"ע השעשועים, וכמו החיות והתענוג שבראשית התגלות השכל בנקודת החכמה, ועד להתגלות והתפשטות התענוג לאחר המשכת וגילוי השכל ע"י יסוד אבא שיבוא באופן של הבנה והשגה דבינה. וכידוע³⁵ בענין גן עדן (שהם ב' בחי', כמובן ממ"ש³⁶ ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן), שחכמה נקראת עדן ובינה נקראת גן (עדן), דעדן הוא בחי' גילוי הארת עונג העליון, והיינו, שכאשר בחי' עצמות השעשועים דשעשוע המלך בעצמותו באה מן ההעלם אל הגילוי, אזי נקרא עדן, והו"ע החכמה, דעצם העונג הוא בחכמה, וגן עדן הוא המקבל בחי' עונג ושעשועים הנגלים הללו, והו"ע הבינה, דעיקר התגלות התענוג הוא בבינה. וזהו ואהי' אצלו אמון ואהי' שעשועים יום יום, שדרגת התורה כמו שגדילה אצלו ומופלא ומכוסה בבחי' ההעלם דכתר, תומשך ותתגלה באופן של שעשועים יום יום, גילוי התענוג בחו"ב, שזהו כללות הענין דחו"ב, שנקראים תרין רעין דלא מתפרשין³⁷, שעל ידם נעשה התגלות התענוג שבכתר, כידוע בענין פנימיות אבא שהוא פנימיות עתיק³⁸, והתגלות עתיק בבינה³⁹.

(ה) **אמנם** תכלית הכוונה היא להיות התגלות התורה כמו שהיא אצלו (ואהי' אצלו אמון) לא רק בהתענוג דחו"ב (ואהי' שעשועים יום יום) שהם בחי' עלמין סתימין, הנסתרות כו', אלא גם בגילוי למטה. ועל זה ממשיך בכתוב משחקת לפניו בכל עת וגו', דקאי על ההמשכה בבחי' ז"א שלמטה מחו"ב, שזהו"ע דבכל עת, שכולל כל כ"ח העתים, י"ד לטובה וי"ד כו'⁴⁰, שזהו"ע ההתחלקות בב' הקוין דחסד וגבורה, שהם בחי' המדות שלמטה מחו"ב, ובהם נעשה הגילוי יותר מאשר בחו"ב שהם בבחי' הנסתרות כו'. וזהו שאמר כאן משחקת לפניו, לשון שחוק

(32) ראה תקו"ז ת"י (כה, ב). לקו"ת אחרי כד, ד. פ' ראה כט, א. ועוד.
 (33) נצבים כה, כט.
 (34) ראה אוה"ת ואתחנן ע' רלו.
 (35) לקו"ת במדבר שם. דרמ"צ שם מא, סע"ב.
 (36) בראשית ב, יו"ד. ברכות לד, ב.
 (37) ראה זח"ב נו, א. ד, א. לקו"ת פ' ראה יח, ב.
 (38) ראה פע"ח שער הק"ש פט"ו. לקו"ת נצבים מט, ד.
 (39) ראה זח"ג קעח, ב. תו"א לך יא, סע"ב.
 (40) ראה לקו"ת במדבר יח, ג. אוה"ת שבועות ע' סט ואילך.

דוקא, שבשחוק מודגש ענין הגילוי יותר מאשר בענין השעשועים, כפי שרואים באדם התחתון שגם כאשר יהי' בעונג גדול מאיזה בשורה טובה וכדומה, יכול להיות שלא יהי' העונג גלוי לכל רואה, ולא יוכל זולתו להכיר בעונג זה כלל, כי העונג הוא בהעלם והסתר בעצמותו, ואינו ניכר ונגלה, רק קצת הארת פנים הוא שנמצא בלחיינו בלבד. ולפעמים צפון וטמון העונג עוד יותר, וכמו האב המשתעשע בכנו יחידו בתמידות, שאין העונג והשעשועים נגלים כלל. משא"כ השחוק, שהוא מצד התגלות העונג בתכלית הגילוי לעין כל דוקא, וכנראה בחוש שמי שיש לו בשורה טובה ולא יוכל להעציר ולהעלים העונג בלבבו, אז ישחק בשחוק בהתגלות, וכמו שאמרו⁴¹ ברב ברונא שהי' שמח על שסמך גאולה לתפלה, עד כדי כך דלא פסיק חוכא מפומא כולי' יומא. וזהו גם שענין השחוק יהי' לעתיד לבוא, כמ"ש⁴² אז ימלא שחוק פינו, משא"כ עכשיו, אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה⁴³, לפי שעיקר ושלמות הגילוי יהי' לעתיד לבוא דוקא. והדוגמא מזה יובן למעלה, שהשעשועים שבבחי' ואהי' שעשועים יום יום (חו"ב) הם בבחי' העלם עדיין, ויש שהם באים בבחי' גילוי קצת, ע"ד מ"ש⁴⁴ חכמת אדם תאיר פניו, שזהו הארת תרין תפוחין כו'⁴⁵, אבל עיקר ענין גילוי התענוג הוא כשנמשך בבחי' ז"א דוקא, שזהו"ע משחקת לפניו בכל עת.

ו) וזהו גם מה שאמרו חז"ל⁴⁶ קוב"ה אתא לאשתעשעא עם צדיקייא בגנתא דעדן, שיש בזה ב' פירושים⁴⁷. פי' הא', שקוב"ה קאי על ז"א, ופי' הב', שקוב"ה קאי על עצמות המאציל. והענין בזה, דהנה, קוב"ה הוא בחי' ז"א, שנקרא קוב"ה להיותו קדוש ומובדל מבחי' הנבראים, דאף שעיקר ההנהגה דבחי' מלכות דאצילות בבי"ע הוא ע"י בחי' ז"א, וכידוע שעיקר הנהגת העולמות הוא ע"י חסד, כמ"ש⁴⁸ עולם חסד יבנה, מ"מ ה"ז באופן שהוא קדוש ומובדל מהם (שזהו שבחי' ז"א הוא ט' ספירות בלבד, ללא המלכות שהו"ע הגילוי וההמשכה למטה⁴⁹). והנה, בהנהגת העולמות שמצד בחי' ז"א יש גם ענין המוחין, שהרי המדות מתנהגים ע"פ המוחין, אלא שבזה גופא ישנם כמה בחי' ומדרגות, והיינו,

47) ראה ביאורו"ז להצ"צ ח"א ע' שמו ואילך.

48) תהלים פט, ג. וראה סה"מ תרח"ץ ע' כה. וש"נ.

49) ראה גם סה"מ תרס"ה ע' עט.

41) ברכות ט, ב.

42) תהלים קכו, ב.

43) ברכות לא, א.

44) קהלת ח, א.

45) ראה לקו"ת מסעי צג, ב ואילך.

46) זח"ג סז, ב.

שהנהגה דבחי' ז"א ע"פ המוחין מצ"ע, אינה אלא בחי' קטנות וחיצוניות המוחין, ואין לזה ערך לגבי עצמות המוחין שנקראים מוחין דגדלות. אמנם, ההמשכה בבחי' ז"א מחכמת התורה היא מבחי' עצמות המוחין, ששם הוא גילוי התענוג דשעשועים יום יום (כנ"ל ס"ד). וענין זה נעשה ע"י עבודתם של ישראל (בקיום התומ"צ, ובעיקר) בלימוד התורה, שמזה נעשה לאח"ז לימוד התורה לנשמות בעלייתן לגן עדן, ועי"ז פועלים שקוב"ה אתא לאשתעשעא כו', שבחי' ז"א משתעשע בגילוי התענוג שבחור"ב (שעשועים יום יום) שנמשך ומתגלה גם בבחי' ז"א, להיות משחקת לפניו בכל עת, היינו, שגם בבחי' ז"א (מדות, בכל עת) יומשך מבחי' גדלות ופנימיות המוחין (לפניו מלשון פנימיות) באופן של שחוק שהוא בגילוי דוקא (ועי"ז יומשך תוספת אור בעולמות כו'). ולפי פירוש הב', שקוב"ה קאי על עצמות המאציל, נמצא, שההמשכה בבחי' ז"א (קוב"ה לפי הא') היא לא רק מבחי' התענוג דחור"ב, שעשועים יום יום, אלא גם מבחי' עצמות המאציל, והמשכה זו היא ע"י התורה כפי שהיא בהעלם בעצמות המאציל, שזהו"ע ואהי' אצלו אמון.

ז) **אמנם** גם לאחרי התגלות התורה והמשכחה בבחי' ז"א, משחקת לפניו בכל עת, אין זה עדיין תכלית הגילוי, שהרי בחי' ז"א הוא קדוש ומובדל מהעולמות (שלכן נקרא קוב"ה, כנ"ל ס"ה), ולכן צ"ל ההמשכה והגילוי גם בבחי' המלכות דאצילות. ועז"נ משחקת בתבל ארצו, כידוע⁵⁰ שתבל ארצו הוא בחי' מלכות דאצילות שנקראת נוקבא דז"א, ובבחי' זו הוא עיקר ההתגלות שבענין השחוק (שהוא באופן של התגלות, כנ"ל ס"ה). אמנם, גם לאחרי התגלות התורה והמשכחה בבחי' המלכות לא נעשה עדיין ההמשכה והגילוי בעולמות בי"ע, שהרי מלכות דאצילות אינה אלא שורש ומקור לעולמות בי"ע. ותכלית הכוונה היא להיות ההמשכה והגילוי גם בעולמות בי"ע עצמם. ועז"נ ושעשועי את בני אדם, דקאי על ירידת התורה לעולמות בי"ע, החל מעולם הבריאה, התחלת היש⁵¹, שבו ישנו לימוד התורה לנשמות שבגן עדן (כנ"ל ס"ו) בענין קוב"ה אתא לאשתעשעא עם צדיקייא בגנתא דעדן), ועד להירידה להתלבש בדברים גשמיים ועניני עוה"ז שהן רוב מצות התורה והלכותיהן, ובצירופי אותיות גשמיות בדיו על הספר כו' (כמבואר בתניא⁵²), שזהו

(50) ראה מאו"א ת, יט. אוה"ת שמות ע' (51) ראה לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(52) פ"ד (ת, ב).

כללות הענין דמתן תורה לבני אדם בארץ הלזו התחתונה דוקא, כמארז"ל⁵³ בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת וכו' חמודה גנוזה כו' אתה מבקש ליתנה לבשר ודם כו' אמר להן למצרים ירדתם כו' יצה"ר יש ביניכם וכו'.

ח) וזהו ואהי' אצלו אמון וגו' ושעשועי את בני אדם, דקאי על המשכת והתגלות התורה מההעלם שבעצמות המאציל בכל סדר ההשתלשלות עד לבני אדם שבעוה"ז הגשמי. ועל זה נאמר ושעשועי (את בני אדם), שעשועי דייקא, שעשועים שלי, דקאי על אצלו שבתחלת הכתוב, היינו, שדוקא בהמשכת והתגלות התורה בעולמות בי"ע עד לבני אדם שבעוה"ז הגשמי מתגלה שעשוע המלך הקב"ה, שעשועים העצמיים, בחי' העונג העצמי דעצמות או א"ס, עוד יותר מאשר בעולמות העליונים, כמו בחו"ב דאצילות, שעז"נ רק ואהי' שעשועים יום יום, ולא שעשועי ממש.

י"ש לקשר זה עם מ"ש במדרש⁵⁴ בפירוש ואהי' אצלו אמון, (א"ת) אמון (אלא) אומן, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין כו' מדעת אומן כו' דיפטראות ופינקסאות יש לו כו', כך הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם. והענין בזה, שכללות הענין שהתורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, היינו המשכת התורה בכל המדריגות דסדר ההשתלשלות⁵⁵, עד לעוה"ז הגשמי, שע"ז דוקא נמשך ונתגלה בחי' שעשועים העצמיים, שעשועי המלך בעצמותו, בחי' התענוג כפי שהוא אצלו, בעצמות המאציל, אלא ששם הוא בהעלם, אמון מלשון מופלא ומכוסה, והתגלותו היא ע"י המשכת התורה למטה בעוה"ז דוקא. וטעם הדבר הוא מפני שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים⁵⁶, היינו, שלמטה דוקא נמשך תענוג העצמי⁵⁷. וכמאמר נחת רוח לפני שאמרת י ונעשה רצוני⁵⁸, שענין זה ישנו בקיום התומ"צ למטה דוקא.

ט) והנה כדי שהתורה תוכל לירד ולהתגלות בכל סדר ההשתלשלות עד למטה מטה, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, שזהו המקום של בני אדם [שע"ז יוכל להיות הענין דושעשועי את בני אדם,

ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

53) שבת פח, ב ואילך.

54) ב"ר בתחלתו.

57) ראה גם סה"מ תרס"ה ע' פו.

55) ראה המשך תער"ב שם ע' תסב.

58) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.

56) ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז.

גילוי בחי' שעשועים העצמיים (כנ"ל ס"ח), צ"ל בתורה גם בחי' חיצוניות ואחוריים, שזוה"ע נובלות חכמה שלמעלה. וביאור הענין יובן ע"פ המוזכר לעיל (ס"ו) ענין ההנהגה בעולם ע"י בחי' ז"א, שהו"ע המדות חסד וגבורה, שהם ב' הקוין שבהם נחלקים כ"ח העתים (כנ"ל ס"ה בפירוש משחקת לפניו בכל עת). והענין בזה, שבשביל בריאת העולם צריך להיות לא רק חסד, שהו"ע התפשטות האור, אלא גם גבורה, שהו"ע צמצום האור, דאף שעולם חסד יבנה, מ"מ, ע"י חסד בלבד לא הי' יכול להיות מציאות העולם, כיון שהי' מתבטל ממציאיותו לגמרי, ובהכרח להיות גם צמצום האור, שהו"ע הגבורה⁵⁹. וכמ"ש רבינו הזקן בשער היחוד והאמונה⁶⁰ [בהמשך לביאור פי' הבעש"ט על הפסוק⁶¹ לעולם הוי' דברך נצב בשמים, דקאי על החיות הנשפע בכל רגע ממש בכל הברואים ממוצא פי הוי' ורוחו ומהוה אותם מאין ליש] שנוסף על מדת הגדולה, לך הוי' הגדולה⁶², שהיא מדת חסד והתפשטות החיות בכל העולמות כו' להיות ברואים מאין ליש וקיימים בחסד חנם כו' כדכתיב⁶³ עולם חסד יבנה, צ"ל גם מדת הגבורה, שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מלירד ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי, כי אם בהסתר פנים כו' לצמצם החיות והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו שלא יבטל גוף הנברא במציאות. ועד"ז בנוגע לירידת התורה והמשכתה למטה, שנסעה וירדה כו' עד שנתלבשה בדיו על הספר כו', כדי שיוכלו בני אדם ללמדה ולקיימה, שבשביל זה צ"ל לא רק ענין החסד (התפשטות האור), אלא גם ענין הגבורה (צמצום האור), וזהו שהתורה ניתנה בבחי' פנים ואחור, שהו"ע חסד וגבורה שבתורה.

אמנם כיון שבחי' האחור שבתורה אינו אלא בשביל להיות ירידת והמשכת התורה למטה, שע"ז דוקא יוכל להיות גילוי בחי' שעשועים העצמיים, שעשועי את בני אדם, שעשועי המלך בעצמותו, נמצא, שגם בחי' האחור שבתורה קשורה עם בחי' הפנים שבתורה, היינו, שגם בהבחי' דנובלות חכמה שלמעלה, שנובל ויורד למטה, ישנו בחי' הפנימיות כמו שהיא גדילה אצלו (ואהי' אצלו אמון), בעצמות המאציל. ויש לומר, שזוה"ע ע"ד המבואר בשער היחוד והאמונה הנ"ל שגם שורש הגבורה הוא גבורה עילאה דעתיק יומין (כמו ששרש החסדים הוא חסד דעתיק יומין), היינו, שגם הצמצום קשור עם בחי' עתיק. ועד"ז בנוגע

(61) תהלים קיט, פט.
(62) דברי הימים א כט, יא.

(59) ראה גם סה"מ הנ"ל ע' עה.
(60) פ"ד.

לבחי' הגבורה שכתורה, בחי' אחור וחיצוניות שכתורה, נובלות חכמה שלמעלה, שיש בזה גם בחי' החכמה שבכתר, עד לבחי' עתיק. וזהו שנענש דוד על זה שאמר זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי, שבעת צרתו שיבח את התורה במעלתה שמבחי' אחוריים, כי, גם בבחי' אחור שכתורה ישנו גם הפנימיות שבה, ולכן, גם בהיותו למטה בעת צרתו שהוצרך לבחי' אחור דוקא, הי' לו לשבחה בהפנימיות שבה (ועד לדרגת התורה כפי שכולה פנים, שזהו"ע הלוחות שלא היתה בהם בחי' פנים ואחור⁶³), שהיא שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה, שנמשכת ומתגלה למטה דוקא, שזהו"ע ושעשועי את בני אדם.

(י) **וזהו** וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר אנכי הוי' אלקיך גו', דמ"ש האלה, שמורה על דבר הנראה ונגלה באתגלייא (כנ"ל ס"א), קאי על דרגת התורה כפי שיצאה מההעלם בעצמות המאציל (ואהי' אצלו אמון) וירדה ובאה למטה להיות בגילוי, ע"י בחי' חיצוניות ואחור שכתורה, נובלות חכמה שלמעלה. וכיון שענין זה בא ע"י צמצום האור, בחי' הגבורה (כנ"ל ס"ט), לכן נאמר וידבר אלקים (דוקא) את כל הדברים האלה, מדת הצמצום, ובלשון חז"ל⁶⁴ מפי הגבורה (דוקא) שמענום⁶⁵. אמנם, ענין זה הוא כדי לאמר אנכי הוי' אלקיך, דהיינו להיות אנכי הוא מהותו ועצמותו ית' ממש בבחי' גילוי (כנ"ל ס"א), כי, גם בבחי' האחור שכתורה שבאה בגילוי למטה ישנו הפנימיות שבה כפי שהיא בעצמות המאציל, ואדרבה, ע"ז ההמשכה למטה, באה גם בחי' הפנימיות בגילוי, כמבואר לעיל בענין ושעשועי את בני אדם. וזהו גם מ"ש⁶⁶ חכמות בחוץ תרונה, ואיתא בזהר⁶⁷ חכמות תרין חכמה צילאה וחכמה תתאה וח"ע כד אתמשך בח"ת כדין תרונה כו', ומבואר בתורת חיים בראשית⁶⁸ שח"ע וח"ת הם חכמת התורה והחכמה דמעשה בראשית, היינו, חכמת התורה כפי שנתלבשה בעולם, בחי' נובלות חכמה שלמעלה, וחכמת התורה כפי שהיא למעלה מהתלבשות בעולם, שזהו מה שהתורה קדמה לעולם⁶⁹, היינו, לא רק לעולם הנברא, אלא גם לעולם הנאצל כו', כפי שהיא בעצמות המאציל (ואהי' אצלו אמון). ועז"נ חכמות בחוץ

67 ח"א קמא, ב.
68 בתחלתו. וראה גם סה"מ עזר"ת ע' פב. סה"מ תרס"ה ע' פו. המשך תער"ב שם ע' שסד.
69 פסחים נד, א.

63 קו"א שם (קסא, א) — מירושלמי
שקלים פ"ו ה"א. הובא ברע"ב ותויו"ט אבות
פ"ה מ"ו.
64 מכות כד, רע"א.
65 לקו"ת שם.
66 משלי א, כ.

תרונה, שע"י הירידה דח"ת לחוץ, שירדה למטה להתלבש בדברים גשמיים, נעשה תרונה, בחי' רננא דאורייתא, שהוא בחי' הטעמים דהתורה שהם מבחי' פנימית הכתר (ושעשועי את בני אדם). וזהו גם מה שהשטורעם דמתן תורה, ברעש בקולות וברקים, הי' בנתינת עשרת הדברות שהם דברים פשוטים⁶⁵. ועד"ז כללות הענין דנתינת התורה הוא למטה דוקא, למצרים ירדתם כו' יצה"ר יש ביניכם (כנ"ל ס"ז), ובמקום כזה דוקא לוקחים את התורה כפי שהיא חמדה גנוזה שגנוזה לך, בבחי' ואהי' אצלו אמון, להיות נמשך בבחי' ושעשועי את בני אדם.

וכל זה יהי' בגילוי ממש לעתיד לבוא, שאז תהי' השלימות דמתן תורה ע"י גילוי פנימיות התורה, כמ"ש⁷⁰ ישקני מנשיקות פיהו, ואז יהי' גם ענין השחוק (שמצד התגלות התענוג) בתכלית השלימות, כמ"ש אז ימלא שחוק פינו (כנ"ל ס"ה), כן תהי' לנו בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

